

УДК 378.1

Н.П. ВОЛКОВА,
*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

А.А. СТЕПАНОВА,
*доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології та перекладу
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

ФАСИЛІТАТОР ЯК ВАЖЛИВА РОЛЬОВА ПОЗИЦІЯ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВИШУ

У статті на підставі аналізу сучасних досліджень розкрито сутність понять «позиція», «роль», «рольова позиція», «рольова позиція викладача». Показано, що реалізація функції сприяння освіті студентів актуалізує рольову позицію викладача-фасилітатора.

Розкрито авторське розуміння педагогічної фасилітації як багатофункціональної взаємодії, за якої викладач вишу займає позицію консультанта-фасилітатора, виступаючи «помічником» студентів, фахівцем, який підтримує, супроводжує процес вироблення у студентів нового досвіду. Акцентовано увагу на основних завданнях, характеристиках педагогічної фасилітації. Обґрунтовано сукупність умінь, якими має володіти викладач вищого навчального закладу, який займає рольову позицію фасилітатора. Виокремлено основні настанови викладача-фасилітатора.

Ключові слова: рольова позиція, рольова позиція викладача, фасилітативна роль викладача вишу, педагогічна фасилітація.

Постановка проблеми. Характерними ознаками сучасності є наявність глибоких і стрімких соціально-економічних, політичних, інноваційно-освітніх трансформацій в житті України, її орієнтація на інтеграцію з цивілізованою світовою спільнотою, підвищення відкритості освітнього процесу, зростання ролі особистості, що актуалізують потребу у висококваліфікованих конкурентоспроможних педагогічних кадрах, які відрізняються цілісним гуманістичним світоглядом, високим професіоналізмом, професійною та особистісною культурою, комплексно реалізують розмаїття педагогічних функцій, займаючи оновлені рольові позиції (модератор, тьютор, фасилітатор, коуч, едвайзер та ін.). Саме тому дослідження рольового репертуару викладача вишу є нагальним та актуальним дослідницьким завданням.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що у педагогічній науці накопичено вагомий науковий потенціал з проблеми формування позиції педагога (В. Бездухов, О. Бондаревська, Н. Боритко, В. Загвязинський, Е. Зеєр, Ю. Кулюткін, В. Сластьонін, Г. Сухобська та ін.). Значний науковий інтерес до вирішення цієї проблеми можна знайти у таких наукових дисциплінах: філософія (Г. Гранатов, Т. Загрузіна та ін.); соціологія (А. Кравченко та ін.), психологія (К. Абульханова-Славська, Б. Ананьєв, Б. Ломов, А. Маркова, А. Петровський, А. Шаров та ін.), соціальна психологія (Г. Андреева, Дж. Майерс та ін.), соціологія освіти (І. Задорожнюк, Е. Дюркгейм та ін.) та ін.

Рольова позиція особистості як методологічна проблема розглянута в працях Н. Щуркової, І. Зимньої та ін. Н. Боритко дослідив професійну позицію педагога як систему його

ціннісно-сміслового ставлення до соціально-культурного оточення. Л. Ітельсон акцентував увагу на типових рольових педагогічних позиціях. Ю. Кулюткіна і Г. Сухобська охарактеризували функціональні ролі педагога. Е. Гаврилова, Т. Сергеева та інші розглянули значущість формування нових позицій і ролей викладача в умовах дистанційної освіти.

У той же час слід визнати, що переважна частина досліджень презентує проблему розвитку рольових позицій крізь призму системи «учитель – учень». Разом з тим сучасна соціально-економічна й соціально-культурна ситуація актуалізують необхідність розширення рольового репертуару викладача вищого навчального закладу, зокрема оволодіння ним рольовою позицією фасилітатора, що потребує подальшого наукового аналізу.

Формулювання мети. Мета статті полягає в розкритті сутності рольової позиції, зокрема рольової позиції викладача, обґрунтуванні завдань, характеристик педагогічної фасилітації.

Виклад основного матеріалу. Перш за все зупинимо увагу на понятті «рольова позиція». Для цього спрямуємо свій погляд на вихідні для нього поняття, якими є феномени «позиція» (стійка система ставлення людини до певних сторін дійсності, що проявляється у відповідній поведінці й вчинках [8, с. 297]; ставлення людини до системи норм, правил, шаблонів поведінки, що впливають з її соціального стану й пропонуються оточуючим середовищем [7, с. 125]) і «роль» (соціальна функція особистості, що відповідає прийнятим нормам поведінки залежно від позицій у системі відносин [4, с. 141]).

Позиція викладача є системою інтелектуального і емоційно-оцінного ставлення до світу, педагогічної дійсності й педагогічної діяльності. Професійну позицію педагога розглядають як інтегральну характеристику розвитку особистості (К. Абульханова-Славська); показник активності й прояв освіченості особистості (В. Сластьонін, О. Гуторова та ін.); систему ставлень до професії (М. Боритко, С. Вершловський, О. Руденко та ін.).

Професійна позиція виражає готовність викладача до виконання свого професійного призначення відповідно до вимог і запитів суспільства й визначається усвідомленим, відповідальним ставленням педагога до діяльності, до себе як суб'єкта діяльності, до результатів розвитку студентів. Особистісно-професійна позиція педагога (П. Степанов, І. Кулешова) розглядається як спосіб реалізації викладачем власних базових цінностей в діяльності щодо створення умов розвитку особистості студента. У цьому її гуманістичний характер, який визначається тим, наскільки цінності гуманізму є базовими для педагога; наскільки адекватно цінностям він обирає форми, методи і засоби навчально-виховної діяльності; які можливі дії педагога як суб'єкта виховного впливу на студента, студентську групу; наскільки в нього розвинуте прагнення до особистісного і професійного саморозвитку. Від вибору педагогічної позиції залежить успішність професійної діяльності викладача, його емоційне сприйняття й задоволеність умовами й результатами праці; упевненість у власних можливостях; ефективність, результативність і продуктивність його роботи; перспективи подальшого особистісного й професійного розвитку.

Говорячи про професійну роль викладача (сукупність нормативно схвалених вимог, що ставляться до професійної поведінки педагогічного працівника), зазначимо, що провідною його позицією визначено роль керівника і організатора навчально-виховного процесу, транслятор культурної і мовної картини світу та ін. [9, с. 36].

Аналіз літератури дозволив з'ясувати, що науковці ототожнюють поняття «позиція» і «роль», наголошуючи на тому, що у своїй позиції викладач (вчитель) реалізує різноманітні професійні ролі, виявляючи власну творчість та індивідуальність.

Наша увага прикута до рольової позиції, яку визначають як прийняття очікуваної поведінки від людини та виконання нею певних ролей в ситуації взаємодії; сукупність рольових приписів, вимог до осіб, які займають ту чи іншу позицію.

Термін «рольова позиція викладача», незважаючи на досить широке розповсюдження в науковій літературі та педагогічній практиці, поки не знайшов свого визначення у науковому дискурсі. Дослідники (С. Вершловський, І. Ісаєв, А. Мартинова, Ф. Сивашинська) розглядають цей феномен в контексті визначення місця викладача в системі відносин «викладач – студент», «викладач – викладач» та ін., наголошуючи на розмаїтті таких рольових позицій: «лікар-психотерапевт» (надає допомогу в поновленні мотивації до навчальної і професійної діяльності, знижує рівень тривожності суб'єктів навчання), «експерт» (володіє змістом професійної діяльності, тих хто навчається), «консультант» (володіє методологією супроводу процесу самоосвіти тих,

хто навчається) [2, с. 33–36]; натхненник, друг, диктатор, порадник, інформатор [3]; «двигун» в суспільстві, «каталізатор» суспільного прогресу, який сприяє формуванню фахівців, які володіють новими, прогресивними технологіями; «акумулятор», який накопичує соціальний досвід [11]; діагност, самодіагност, методист, суб'єкт педагогічної діяльності, дослідник [6] та ін.

Проте на сьогодні усталений роками репертуар рольових позицій викладача вищого навчального закладу є недостатнім для вирішення сучасних освітніх цілей через оновлення його професійних функцій й актуалізацію *функції сприяння освіті студентів*, яка передбачає здійснення їх супроводу й підтримки. Ця функція спрямована на створення засобами педагогічної діяльності умов для прояву здобувачами вищої освіти самостійності, творчості, відповідальності за прийняті рішення, формування у них комунікативних й організаторських здібностей, прагнення до саморозвитку, самореалізації, безперервної освіти.

Реалізація функції сприяння освіті студентів актуалізує рольові позиції викладача-модератора, консультанта, тьютора, дослідника, ментора, технолога, фасилітатора, організатора (менеджера), методиста, експерта, «сценариста» (режисер, проектувальник), інноватора (генератор ідей) та ін. [12, с. 9].

Зупинимо свою увагу на фасилітативній ролі викладача сучасного вишу як основі гуманізації навчально-виховного процесу.

Слово «фасилітатор» є калькою з англійського «facilitator» і похідним від дієслова «to facilitate». Саме дієслово вживається в англійській з 1610-х років, та його історія походить від латинського «facilis» (у перекладі «легкий, зручний»). Відповідно, фасилітатором є той, хто перетворює процес комунікації в зручний і легкий для всіх його учасників. У сучасному педагогічному дискурсі поняття «фасилітація» (від дієслова «facilitate» – «полегшувати, сприяти, допомагати, просувати») широко використовується в аспекті міжособистісної взаємодії». Цьому питанню приділено значну увагу у працях психологів (І. Авдєєва, А. Адлер, Т. Бентлі, М. Беррі, Л. Виготський, О. Врубльовська, С. Даунінг, А. Маслоу, Е. Штойер та ін.) та педагогів (О. Гнатишина, Р. Дімухаметов, О. Козіна, О. Кондрашихіна, О. Майер, С. Ромашина, Л. Тімоніна, Б. Яковлев та ін.).

У соціальному контексті фасилітатор забезпечує дотримання правил зустрічі, її процедури та регламенту і дозволяє учасникам сконцентруватися на її меті та змісті (Н. Тріплетт, Ф. Олпорт, В.М. Бехтерев); надає допомогу групі у виконанні завдання, вирішенні проблеми або досягненні угоди учасників. Тим самим він полегшує процес комунікації, роблячи його комфортним для всіх учасників. У групових тренінгах викладача-фасилітатора нерідко називають «диригентом оркестру».

Щодо діяльності педагога-фасилітатора, то вона має бути спрямована на стимулювання процесу навчання, створення належної атмосфери психологічної підтримки студентів, сприятливих умов для їх саморозвитку та самореалізації [5]. Здатність педагога до створення такого освітнього простору стає мірилом його професіоналізму.

На думку О. Шахматова, до складу ключових кваліфікацій педагога фасилітатора входять: дійовий педагогічний гуманізм; соціально-комунікативна компетентність; соціальний інтелект; наднормативна професійно-педагогічна активність; соціально-психологічна толерантність; педагогічна рефлексія; соціальна відповідальність [13, с. 375].

Дійсно, педагогічна фасилітація є багатофункціональною взаємодією, за якої викладач вишу займає позицію консультанта-фасилітатора, виступаючи «помічником» студентів, фахівцем, який підтримує, супроводжує процес вироблення у студентів нового досвіду; вона базується на засадах гуманізму, толерантності, полісуб'єктності, довіри і забезпечує гуманізацію всього навчально-виховного процесу [1, с. 180].

Виходячи із зазначеного, основними *завданнями педагогічної фасилітації* у виші є: розвиток індивідуальності, творчості, суб'єктності студентів; стимулювання, надання педагогічної підтримки, супроводу та ініціювання різноманітних форм активності студентів на всіх етапах навчання, здійснення особистісного становлення і розвитку кожного студента як суб'єкта навчально-професійної діяльності.

Дослідники (І. Авдєєва, О. Андреев, О. Шахматова, К. Шевченко) виокремлюють такі характеристики педагогічної фасилітації:

– *співпраця*: взаємодія викладача зі студентами та студентів між собою ґрунтується на розумінні і підтримці. Організація діяльності та взаємодії спрямована на конструктивне вирішення проблемних завдань;

– *власна позиція*: за кожним учасником взаємодії визнається право на власну думку, позицію, що має на увазі щире зацікавлення у думці інших і ненав'язування власної думки;

– *індивідуальність та рівність*: кожен суб'єкт визнається неповторною особистістю, рівною серед інших у прояві своєї індивідуальності;

– *саморозкриття*: фасилітатор педагогічно грамотно і відкрито виявляє свої власні почуття й емоційні переживання, знімаючи психологічні бар'єри відчуженості між учасниками взаємодії;

– *залученість кожного до спільної діяльності* (партисипативність): співучасть студентів в організації діяльності з педагогом, спільне прийняття рішень про форми, способи і норми здійснення взаємодії, колективна відповідальність за прийняті рішення;

– *організація простору*: фасилітативна організація простору дозволяє вільно встановлювати зоровий контакт, виконувати спільні дії, обмінюватися вербальними і невербальними засобами комунікації, емоційними станами, забезпечуючи зворотний зв'язок і взаєморозуміння.

Отже, педагогічна фасилітація передбачає створення такої взаємодії, коли актуалізується індивідуальний досвід учасників, відбувається взаємодія та взаємотрансляція індивідуальних контекстів розуміння навчальної інформації, виникає необхідність і можливість оперативного та індивідуально мотивованого застосування оновленого досвіду, тобто відбувається становлення суб'єктності як стильової характеристики навчальної діяльності. Опора на суб'єктний досвід студентів стає головним фасилітативним фактором, оскільки саме за таких умов уможливується їх особистісний розвиток. Вона є специфічним видом педагогічної діяльності викладача, яка має на меті допомагати студенту в усвідомленні себе як самоцінності, підтримувати його прагнення до саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення, сприяти його особистісному зростанню, розкриттю здібностей, пізнавальних можливостей, актуалізувати ціннісне ставлення до людей, природи, національної культури на основі організації підтримуючого, гуманістичного, діалогічного, суб'єкт-суб'єктного спілкування, атмосфери безумовного прийняття, розуміння та довіри.

Зважаючи на вищезазначене, *рольова позиція фасилітатора вимагає від викладача вищого навчального закладу розвиненості певних умінь*:

– уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати як хід подій, так і стиль поведінки студентів;

– налагоджувати просту і плідну комунікацію між членами навчальної групи;

– аналізувати і коригувати дії студентів;

– діагностувати і заохочувати ефективну (коригувати неефективну) поведінку;

– сприяти створенню моделі ефективної поведінки;

– забезпечувати зворотний зв'язок між учасниками навчального процесу, не використовуючи при цьому «наступальних» і «оборонних» форм спілкування;

– знаходити та активізувати конструктивні моделі поведінки при внутрішньогруповій взаємодії;

– активізувати подібні моделі у міжгруповій роботі;

– викликати довіру студентів, бути терплячим;

– бути справедливим, обирати нейтральну позицію при оцінюванні роботи.

Отже, викладач-фасилітатор має здійснювати педагогічну взаємодію як таку, що надихає і спонукає студента до інтенсивної, свідомої самозміни відповідно до особистісно пріоритетних сенсів життєдіяльності, тим самим актуалізуючи процес його спрямованого і продуктивного саморозвитку; виконувати супроводжуючу, допомагаючу місію, сприяти «позитивним особистісним змінам» студентів, бути помічником і співатором їх особистісного зростання; формувати позитивне і коригувати (а в абсолюті – викорінювати) негативне; володіти вміннями управляти змістом та динамікою роботи мікрогруп, слухати і чути, точно і повно передавати інформацію, правильно ставити запитання, ділити «перемогу» з групою, бути готовим приймати чужі думки, не нав'язуючи власну думку групі. Він має створювати умови для ініціації і здійснення студентом особистого ціннісного вибору; ситуації, які пропонують різні альтернативи її вирішення і сприяють усвідомленій (рефлексійній) апробації цих альтернатив; донести до студента думку про те, що основний результат навчання у виші – здатність до інтенсивного і грамотного пошуку знань.

Основу рольової позиції педагога-фасилітатора становить система особистісних настанов, які реалізуються в процесах міжособистісної взаємодії зі студентами. Вагомими є визначені К. Роджерсом [10] особистісні настанови викладача-фасилітатора:

– «істинність», «відкритість». Передбачає відкритість викладача власним думкам, почуттям, переживанням, здатність відкрито їх проявляти в міжособистісному спілкуванні зі студентами;

– «стимулювання», «безумовне позитивне прийняття», «довіра». Є вираженням внутрішньої впевненості викладача в можливостях і здібностях кожного студента;

– «емпатійне розуміння». Бачення викладачем поведінки студента, його різноманітних реакцій, дій і вчинків з погляду самого студента.

Виокремлюючи основні настанови викладача-фасилітатора, К. Роджерс рекомендує використовувати такі методичні прийоми:

– застосування різнобічних ресурсів навчання і створення особливих умов, які полегшують студентам їх використання та забезпечують їм психологічну та фізичну доступність;

– формування різних зворотних зв'язків між викладачем і студентами в процесі навчання;

– створення груп вільного спілкування для підвищення рівня психологічної культури міжособистісного спілкування та актуалізації особистісних настанов.

Дотримання цих настанов і прийомів з метою організації фасилітації у процесі навчання сприяє формуванню та розвитку в студентів таких якостей, як самостійність, пізнавальна активність, спрямованість на оволодіння професією. Вони відіграють важливу роль у становленні майбутніх фахівців.

Займаючи рольову позицію фасилітатора, викладач отримує можливість використовувати не догматичні методи й прийоми навчання й взаємодії, а ті, що сприяють творчому засвоєнню необхідної інформації, формують у студентів уміння міркувати, шукати нові грані проблем у вже відомому матеріалі. Вона дозволяє викладачеві зайняти позицію не «над», а «разом» зі студентами і не боятися при цьому бути звинуваченим у «незнанні наявних на практиці проблем», які аналізуються в ході курсу і часто піддаються сумніву. Отже, викладач залишається дослідником і не втрачає свого обличчя як науковець, не виконує ролі педагога-догматика (має однозначні відповіді на всі без винятку запитання навчальної програми). Усе це створює умови для підвищення інтересу й пізнавальної активності студентів, оптимізує процес розвитку їхньої професійної самосвідомості.

Найпоширенішими технологіями фасилітації, які можуть використовувати викладачі ВНЗ для реалізації рольової позиції фасилітатора, є: «Світове кафе», «Відкритий простір», «Аналіз поля сил Курта Левіна», «У той же час наступного року», «Пошук майбутнього», «Парадигма позитивних змін», «Антимозковий штурм», «Динамічна фасилітація» та інші. Ці технології підвищують ефективність процесу групового прийняття рішень (аналіз ситуації; визначення варіантів, альтернатив вирішення проблеми; вибір кращого варіанта), створюють, підтримують клімат у групі (підвищують рівень залученості в процес обговорення; стимулюють ініціативу; спонукають до особистої відповідальності за процес і результат), забезпечують обмін досвідом між учасниками, сприяють персональному розвитку учасників.

Взаємодія студентів під час проведення занять на основі методів фасилітації може здійснюватися по-різному: у групах (мікрогрупах), бригадах, члени яких мають спільне завдання, під час вільного руху по аудиторії і чергових зустрічей один з одним одного чи декількох аспірантів, що ведуть бесіду з членами групи, яка виконує мікрогрупове завдання, у процесі вербального взаємообміну окремих мікрогруп чи груп у процесі виконання загального завдання всією групою.

Практика доводить, що застосування технологій фасилітації є доцільним під час проведення як лекцій, так і семінарських занять з метою підвищення позитивної мотивації, активізації комунікативної діяльності студентів, набуття ними досвіду вирішення особистих й професійних проблем комунікації; створення умов конструктивної взаємодії із суб'єктами навчально-виховного процесу, забезпечення сприятливого морально-психологічного клімату; вирішення й запобігання конфліктним ситуаціям професійної взаємодії.

Висновок. Підсумовуючи, зазначимо, що професійна позиція викладача є професійно-особистісною характеристикою, що відображає ціннісні ставлення викладача до професій-

ної діяльності та її результатів, учасників освітнього процесу і до себе й забезпечує умови для реалізації професійно-рольових функцій під час розв'язування педагогічних завдань. Для забезпечення психолого-педагогічного супроводу, індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента викладач сучасного вишу має виконувати фасилітативну роль, а отже, приймати та розуміти внутрішній світ своїх студентів, залишаючись доброзичливим, допомагаючи у вирішенні складних питань, створюючи сприятливі умови для інтерактивної взаємодії у процесі навчання, самореалізації, самовираження й самоствердження.

Список використаних джерел

1. Борисюк С.О. Розвиток здатності до фасилітативної взаємодії у майбутніх соціальних педагогів засобами соціально-педагогічного тренінгу / С.О. Борисюк // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки. – 2011. – № 5. – С. 180–182.
2. Вершловский С. Образование взрослых в России: вопросы теории [Электронный ресурс] / С. Вершловский. – Режим доступа: <http://www.znanie.org/docs/>
3. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / И.Ф. Исаев. – М.: Академия, 2002. – 208 с.
4. Коджаспирова Г.М. Педагогический словарь / Г.М. Коджаспирова, А.Ю. Коджаспиров. – М.: Академия, 2001 – 176 с.
5. Левченко О.О. Фасилітативна діяльність педагога в контексті суб'єкт-суб'єктного підходу в педагогічній діяльності / О.О. Левченко // Вісник Житомирського державного університету. Філософські науки. – 2008. – № 39. – С. 23–26.
6. Мартынова А.В. Фасилитация как технология организационного развития и изменений [Электронный ресурс] / А.В. Мартынова. – Режим доступа: <http://www.orgpsyjournal.hse.ru>
7. Педагогика профессионального образования / под ред. В.А. Сластенина. – 4-е изд., стер. – М.: Академия, 2008. – 368 с
8. Психологический словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
9. Пушкина Н.М. Современные требования к педагогу для одаренных школьников / Н.М. Пушкина, И.И. Ушатикова // ФЭН-Наука. – Челябинск. – 2013 – № 11 (26). – С. 36–38.
10. Роджерс К. Свобода учиться / К. Роджерс, Дж. Фрейберг. – М.: Смысл, 2002. – 527 с.
11. Сивашинская Е.Ф. Педагогика современной школы: Курс лекций для студ. пед. спец. вузов / под общ. ред. Е.Ф. Сивашинской. – Минск: Экоперспектива. – 2009. – 212 с.
12. Черкасова И.И. Современные инновационные технологии образования в высшей школе: учеб. пособие / И.И. Черкасова, Т.А. Яркова. – Тобольск: Полиграфист, 2016. – 188 с.
13. Шахматова О.Н. Психологические особенности педагогической фасилитации / О.Н. Шахматова // Ежегодник Российского психологического общества: Материалы III Всерос. съезда психологов. – СПб.: Изд-во Спб. ун-та, 2003. – Т. 8. – С. 373–377.

References

1. Borisiuk, S.O. (2011). *Rozvytok zdatnosti do fasylytatyvnoi vzaemodii u maibutnikh sotsialnykh pedahohiv zasobamy sotsialno-pedahohichnoho treninhu* [Development of the capacity for facilitative interaction in future social educators by means of social and pedagogical training]. *Naukovi zapysky NDU imeni M. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky* [Scientific notes of NDU them. Gogol M. Psychological-pedagogical sciences], no. 5, pp. 180-182 (in Ukrainian).
2. Vershlovskii, S. *Obrazovanie vzroslykh v Rossii: voprosy teorii* [Adult Education in Russia: Issues of Theory]. Access mode: <http://www.znanie.org/docs/> (in Russian).
3. Isaev, I.F. (2002). *Professionally-pedahohicheskaia kultura prepodavatelii* [Professional-pedagogical culture of the teacher]. Moscow, Akademiia Publ., 208 p. (In Russian).
4. Kodzhaspirova, H.M. & Kodzhaspirov, A.Yu. (2001). *Pedahohicheskii slovar* [Pedagogical dictionary]. Moscow, Akademiia Publ., 176 p. (In Russian).
5. Levchenko, O.O. (2008). *Fasylytatyvna diialnist pedahoha v konteksti subekt-subektnoho pidkhodu v pedahohichnii diialnosti* [Facilitative activity of the teacher in the context of subject-subject approach in pedagogical activity]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filosovski nauky* [Bulletin of Zhytomyr State University. Philosophical sciences], no. 39, pp. 23-26 (sn Ukrainian).

6. Martynova, A.V. *Fasilitatsiia kak tekhnolohiia orhanizatsionnoho razvitiia i izmenenii* [Facilitation as a technology of organizational development and change]. Access mode: <http://www.orgpsyjournal.hse.ru> (in Russian).
7. Slastenin V.A. (Ed.). (2008). *Pedahohika professionalnoho obrazovaniia: 4-e izd.* [Pedagogy of professional education: 4th ed.]. Moscow, Akademiia Publ., 368 p. (In Russian).
8. Petrovskii A.V. & Yaroshevskii M.H. (Eds.). (1990). *Psikholohicheskii slovar: 2-e izd., ispr. i dop.* [Psychological dictionary: 2nd ed., corr. and add.]. Moscow, Politizdat Publ., 494 p. (In Russian).
9. Pushkina, N.M. & Ushatikova, I.I. (2013). *Sovremennye trebovaniia k pedahohu dlia odarenykh shkolnikov* [Modern requirements for a teacher for gifted students]. *FЭN-Nauka* [FЭN-Science], no. 11 (26), pp. 36-38 (in Russian).
10. Rodzhers, K. & Freiberh, Dzh. (2002). *Svoboda uchitsia* [Freedom to learn]. Moscow, Smysl Publ., 527 p. (In Russian).
11. Sivashinskaia, E.F. (2009). *Pedahohika sovremenoj shkoly* [Pedagogy of the modern school]. Minsk, Ekoperspektiva Publ., 212 p. (In Russian).
12. Cherkasova, I.I. & Yarkova, T.A. (2016). *Sovremennye innovatsionnye tekhnolohii obrazovaniia v vysshei shkole* [Modern innovative technologies of education in higher education]. Tobolsk, Polihrafist Publ., 188 p. (In Russian).
13. Shakhmatova, O.N. (2003). *Psikholohicheskie osobennosti pedahohicheskoi fasilitatsii* [Psychological features of pedagogical facilitation]. *Ezhehodnik Rossiiskoho psikholohicheskoho obshchestva* [Yearbook of the Russian Psychological Society]. Sankt-Peterburh, Sankt-Peterburhskii universitet Publ., vol. 8, pp. 373-377 (in Russian).

В статье на основании анализа современных исследований раскрыта сущность понятий «позиция», «роль», «ролевая позиция», «ролевая позиция преподавателя». Показано, что реализация функции содействия образованию студентов актуализирует ролевую позицию преподавателя-фасилитатора.

Раскрыто авторское понимание педагогической фасилитации как многофункционального взаимодействия, при котором преподаватель вуза занимает позицию консультанта-фасилитатора, выступая «помощником» студентов, специалистом, который поддерживает, сопровождает процесс выработки нового опыта студентов. Акцентировано внимание на основных задачах, характеристиках педагогической фасилитации. Обоснована совокупность умений, которыми должен обладать преподаватель высшего учебного заведения, занимающий ролевую позицию фасилитатора. Выделены основные установки преподавателя-фасилитатора.

Ключевые слова: ролевая позиция, ролевая позиция преподавателя, фасилитативна роль преподавателя вуза, педагогическая фасилитация.

In the article, based on the analysis of modern studies, the essence of the concepts of «position», «role», «role position», and «**teacher's role position**» is revealed. It is shown that the realization of the students' education promoting function actualizes the role of a teacher-facilitator.

The authors reveal their understanding of pedagogical facilitation as a multifunctional interaction, in which the teacher holds the position of the consultant-facilitator, acting as the student's «assistant», the specialist who supports and accompanies the process of developing new experiences for students. The focus is on the main tasks and characteristics of pedagogical facilitation. The substantiation of skills which the higher educational establishment teacher, who occupies the facilitator's role position, should acquire is given. The basic psychological sets of the teacher-facilitator are outlined.

Key words: role position, teacher's role position, facilitative role of the teacher in higher education, pedagogical facilitation.

Одержано 3.01.2018.